

Conferència: El progrés del municipalisme

Salvador Plana Marsal

Ajuntament de Torricó

La trajectòria municipal democràtica ha demostrat el paper decisiu desenvolupat pels ajuntaments en la reconstrucció dels nostres pobles, que ha superat greus deficiències arrossegades de l'època anterior i els ha dotat d'infraestructures i de serveis necessaris per a convertir-los en espais habitables i moderns.

Amb l'arribada de la democràcia, i la superació de l'organització centralista de l'etapa anterior, el municipi, com a administració més propera als ciutadans i als seus problemes i com la millor via de participació directa del ciutadà en les institucions, es converteix en un agent d'acció i canvi de gran rellevància.

El concepte de *municipi* com a simple prestador de serveis al ciutadà es fa palès, en un context geograficoeconòmic, en el fet que les desigualtats entre el món rural i l'urbà són considerables i, en un context polític, que comença a desenvolupar-se l'Estat del benestar. El treball per la igualtat social troba en el municipi un camp propici, atès que es tracta de l'espai vital de la població. D'altra banda, l'Estat de les autonomies ens ofereix dues realitats institucionals estretament relacionades: la comunitat autònoma i el govern local. La potencialitat de les administracions locals està estretament vinculada a l'esdevenir de les comunitats autònomes.

Tot i això, els primers anys de democràcia es caracteritzen per la dificultat dels municipis a canalitzar les ànsies ciutadanes de canvi. Les lleis heretades del règim anterior, que en molts casos encara continuen vigents, fan difícil de superar el centralisme que tant ha limitat i perjudicat el municipalisme.

El desenvolupament municipal en aquesta època no compta amb el suport legislatiu necessari. És cert que la Constitució espanyola ve a reconèixer i garantir l'autonomia local, però no podem oblidar que la Llei de bases de règim local no s'aprova fins al 1986, i la Llei d'hisendes locals, fins al 1988. Aquest fet comporta que la identitat local dependrà, en la majoria dels casos, de les persones que assumiran les responsabilitats polítiques al capdavant dels diferents municipis en les eleccions municipals del 1979.

Si més no, és cert que l'operativitat del municipi és més gran que la de les administracions més allunyades del ciutadà. És clar que l'apropament entre Administració i ciutadans facilita

enormement el coneixement, la participació, la receptivitat i la gestió municipal. Això provoca que, en aquest inici del camí democràtic, les administracions estatal i, sobretot, autonòmica fan ús del municipalisme com a mecanisme que faci possible el canvi i la modernitat.

Al llarg dels anys anteriors, es van acomplir a poc a poc una actualització important de les normes jurídiques reguladores del règim local, una ampliació significativa del camp d'actuació de les corporacions locals i una modernització de les tècniques de gestió aplicables a la prestació dels serveis públics de tota mena. En aquesta etapa, el municipalisme de la Franja no difereix gaire del que succeeix a escala nacional.

Superada aquesta primera fase de reorganització territorial i administrativa en general i municipal en particular, el municipalisme comença a acusar greus disfuncions a causa de la insuficient capacitat per a autocorregir-se en els assumptes propis. Això evidencia que no compta amb una autonomia real i que s'allunya molt de l'autosuficiència. Tots aquests fets són conseqüència que la Llei de bases de règim local del 1986 estableix per als municipis una sèrie de serveis mínims obligatoris que passaran a prestar en funció de la seva extensió, fet que a Espanya, sobretot a Aragó, per la particularitat de l'extensió dels seus municipis, és impossible dur a terme a causa d'una insuficiència financera que ve a pal·liar el 1988 la Llei de finançament de les hisendes locals, encara que únicament en un pla teòric.

Amb referència a aquesta situació pessimista relacionada amb el finançament, s'hi afegeix el fet que cada cop són més freqüents les reivindicacions veïnals de més serveis de què els ciutadans no disposen, en comparació de les ciutats, als quals tenen dret i que al començament de l'Estat de les autonomies, amb la suma *de facto* i no de dret de competències i serveis no presats ni per l'Estat ni per les autonomies, recauen en les administracions locals. Ara és quan es comença a reivindicar un model de finançament local que realment asseguri l'eficàcia de l'autonomia municipal i l'execució de les competències que se li han atribuït.

La presa de consciència municipalista es va obrint camí per Espanya (es constitueixen la Federació Espanyola de Municipis i Províncies el 1981 i la Federació Aragonesa de Municipis i Províncies el 1988). Així mateix, les trobades de responsables municipals interlocals i interautonòmics fan que la posada en comú de problemes, reptes i en alguns casos solucions comportin la vertebració de l'anomenat *moviment municipalista*, que inicia d'aquesta manera la presa de coneixement i participació en programes europeus, l'entrada en l'era de la informàtica, etc.

Podem veure com a Aragó aquest procés es dona de la mateixa manera en la pràctica totalitat del territori. De fet, en algunes zones això uneix en l'esforç municipalista alguns moviments socials amb caràcters diferents però que influiran de manera important en el desenvolupament del municipalisme a partir d'aquest moment.

La Franja es caracteritza pel fet de ser un territori gestionat políticament i administrativa per les institucions aragoneses, de parlar els seus habitants majoritàriament el català, de constituir la frontera entre dues comunitats autònomes i de tenir una situació perifèrica respecte als centres de poder d'ambdues. Per aquest motiu, l'evolució del municipalisme està absolu-

tament lligada a la gradual presa de consciència d'una realitat social, cultural i econòmica pròpia i diferenciada de la resta del territori aragonès.

Amb l'Estat de les autonomies, és clar que la Franja pertany a Aragó. Les lleis, els ajuts econòmics i les subvencions vénen del Govern aragonès. Però la realitat és que econòmicament, laboralment i culturalment està molt més vinculada a Catalunya.

La utilització predominant del català en els municipis de la Franja és, en un primer moment, l'element aglutinador d'aquest sentiment d'identitat pròpia diferenciada. La seva defensa enfront de les llunyanes institucions aragoneses, que insisteixen a ignorar aquesta realitat, provoca que els municipis tanquin files i es configuren com un front reivindicatiu unit i organitzat.

L'aparent contradicció que pot significar ser aragonès i parlar català es viu entre lluites simbòliques institucionals entre Aragó i Catalunya. Si més no, aquestes contradiccions no són viscudes com a tals pels habitants de la zona. Per a ells aquesta situació és d'absoluta normalitat, entenent la llengua no solament com un instrument de comunicació, sinó també com un signe d'identitat. Per aquesta causa, els habitants dels municipis de la Franja reivindiquen ser ciutadans de primera com la resta dels aragonesos, sense complexos per les seves especificitats, de què se senten orgullosos, i exigeixen que les institucions aragoneses tinguin en compte la seva realitat.

La Franja és un exemple de respecte i sentit de la convivència. El mateix que s'exigeix a les institucions aragoneses i a la resta d'Aragó, que en el millor dels casos mostren una indiferència total; en el pitjor, les mostres són de menyspreu envers la llengua i la cultura de la nostra zona.

La Declaració de Mequinensa el 1984 va ser el compromís de disset alcaldes de la Franja d'impulsar l'ús del català en àmbits formals i de facilitar-ne l'aprenentatge a les escoles. L'Administració autonòmica aragonesa no tenia competències educatives en aquell moment i per aquest motiu s'establiren convenis amb el Ministeri d'Educació i Ciència per a contractar professors de català. Els nens i els joves de la Franja no han d'ésser privats d'una llengua que forma part de la seva pròpia identitat.

D'altra banda, comencen a sorgir-hi publicacions en català que ajuden a construir consciència i identitat social al voltant de la defensa de la llengua catalana: les revistes *Desperta Ferro!* a la Llitera i la Ribagorça, *Batecs* al Baix Cinca o *Sorolla't* al Matarranya en són alguns exemples significatius.

S'hi té la certesa que la llengua, la cultura, els costums quotidians afavoreixen el contacte social i comercial malgrat les fronteres polítiques o administratives. Encara que el factor de la llengua sigui l'element més notori en aquest procés, no és l'únic. La mobilitat espacial, social i econòmica cap a Catalunya és d'enorme importància. Aquests fluxos es produeixen amb poblacions catalanes que exerceixen de nucli principal en una zona d'acció que agrupa municipis de la Franja. Aquests nuclis són fonamentalment el Pont de Suert respecte als municipis de la Ribagorça, Lleida respecte als municipis de la Llitera i del Baix Cinca, i Tortosa respecte a uns municipis determinats del Matarranya. Els municipis de les comarques de la Franja tenen enormes vincles amb aquestes poblacions per raons de proximitat. El més important d'aquests vincles és el comercial, atès que afecta enormement tant la vida quotidiana com l'economia de la Franja, i molt directament el desenvolupament dels seus municipis, o hi influeix.

És interessant fer ressaltar que la varietat de les terres que formen la Franja és enorme. Cal tenir present que s'estén des dels Pirineus fins al Matarranya. Això vol dir no solament que té una geografia molt variada, sinó també diferents realitats econòmiques. No obstant això, tots aquests municipis tenen en comú les relacions comercials i, per tant, econòmiques amb Catalunya. Estan vinculats a les institucions aragoneses, però les seves activitats econòmiques, en gran mesura, es projecten cap a Catalunya.

És anecdòtica però significativa la referència històrica que Josep L. Espluga cita en el seu article «Viure entre Montsó i Lleida», publicat en el número 6 de *Temps de Franja*. Aquest article recull una petició col·lectiva d'alguns municipis aragonesos a principis del segle XIX, on demanaven al Congrés que en les divisions del territori nacional per províncies que elaboraven nomenessin com a cap d'una Lleida i que se li adscriguessin els pobles signants: Albelda, Almudàfar, l'Almúnia de Sant Joan, Binacet, Binèfar, el Campell, Fonts, Ossó, Saidí, Sant Esteve de Llitera i Tamarit de Llitera (que incloïa el Torricó i el Gaió). Aquest apunt és revelador d'una realitat històrica que pot aclarir el sentiment d'una zona fronterera com la nostra, que pertany a Aragó però se sent molt propera a Catalunya.

No obstant això, les lleis aragoneses a les quals la Franja es troba subjecta són elaborades per gent que no viu el caràcter diferencial d'aquesta zona. Es dicten lleis i ajuts perquè les inversions o els impostos no se'n vagin a Catalunya, malgrat que es reben molts serveis de la comunitat veïna; situació que, d'un curt espai de temps ençà, té tendència a canviar per la presència d'un president aragonès de la Franja (Bonansa). Doncs bé, aquesta situació provoca que els municipis de la Franja hagin de reivindicar davant les institucions aragoneses i catalanes accions que tendeixin a facilitar aquestes relacions comercials entre les dues bandes de la frontera.

Una de les accions que es reclamen amb força és la millora de les infraestructures viàries que connecten la Franja amb Catalunya. Les comunicacions terrestres són infraestructures necessàries per al desenvolupament dels diversos sectors d'activitat de la Franja. D'aquesta manera, en les actuacions sobre infraestructures viàries dutes a terme al Matarranya, que han aconseguit que el flux cap a Tortosa es reinverteixi cap a Alcanyís amb relació a l'ús de serveis, hi ha programades les comunicacions Fraga-Seròs tan bon punt Foment finalitzi la variant de Fraga i les seves connexions, i la Generalitat el tram Maials-Seròs, ambdós pertanyents al vial Fraga-Tarragona-Maials. També s'ha d'enllestir l'últim tram d'Almacelles-Alfarràs (tram aragonès de dos quilòmetres) amb al projecte acabat i l'accés a Orrit des d'Areny a la Ribagorça.

Si les relacions comercials o econòmiques de la Franja amb Catalunya són de gran importància, no ho és menys el tema sanitari. La proximitat a nuclis urbans catalans dotats d'hospital fa més necessari i evident que la població de la Franja s'hi desplaci i no pas a uns altres nuclis aragonesos més allunyats.

En aquest punt, la necessitat d'acords i firma de convenis de col·laboració entre ambdues comunitats autònomes és de gran importància per a la població. Així, doncs, l'acció dels municipis de la Franja s'encamina a obtenir compromisos fermes a una banda i a una altra de la frontera. D'aquí sorgeix la signatura de convenis amb l'Institut Nacional de la Salut (INSALUD) i

l'Administració catalana com el que permet als habitants de la Ribagorça oriental acudir als serveis sanitaris del Pont de Suert, o als habitants de la Llitera o del Baix Cinca acudir als de Lleida. Respecte a aquest punt, és esclaridor anomenar situacions com la que patia Benavarri, que era adscrit al centre sanitari de Barbastre i no tenia transport públic cap a aquella ciutat. Els veïns de Benavarri van demanar la signatura d'un conveni amb l'INSALUD a fi de poder ser atesos a l'hospital de Lleida.

En aquest ordre de coses ens trobem en una situació similar si examinem l'educació. Els nois de municipis com Bonansa o Montanui tarden cinc minuts a arribar a l'institut del Pont de Suert, on podran anar a estudiar gràcies a un conveni amb el Ministeri d'Educació i la Generalitat de Catalunya.

Tot aquest entramat de reivindicacions en els diferents fronts exposats no té cap més finalitat que exigir al Govern d'Aragó i a la Generalitat de Catalunya, així com a la resta d'organismes competents, una millora de la realitat que ha existit sempre als municipis de la Franja, el desenvolupament dels quals es troba en la voluntat d'entesa i col·laboració d'ambdues bandes de la frontera. La Franja necessita aquesta classe de solucions específiques perquè els habitants dels seus municipis puguin accedir a un tipus de serveis d'una manera eficaç i efectiva, i el mateix ocorre amb la dotació d'infraestructures a la zona.

Podem veure com el sentiment d'una identitat pròpia que es desenvolupa en els municipis de la Franja, per la realitat d'unes condicions lingüístiques, culturals i econòmiques específiques i diferenciades de la resta d'Aragó, es va traduint en reivindicacions clares i concises que són necessàries per al desenvolupament dels municipis i, en més o menys mesura, en respostes de les administracions aragonesa i catalana. Com hem comprovat, s'aconsegueix la signatura de convenis entre diferents institucions que faciliten l'accés dels habitants de la Franja a diversos serveis.

Les infraestructures, sobretot en matèria de comunicacions amb Catalunya, encara necessiten inversions que les millorin. Malgrat tot, si s'avança en la millora de les infraestructures que connecten la Franja amb la resta d'Aragó, això contribueix a fer que alguns municipis tinguin una major vinculació amb nuclis de població aragonesos amb detriment de la que tenien amb poblacions catalanes.

En qüestions lingüístiques, les llargues lluites pel reconeixement de la cooficialitat del català avancen molt lentament. Podem posar-ne l'exemple següent: el 1993 era president aragonès el senyor Emilio Eiroa, que en un viatge per la Franja va prendre nota de la particularitat de la llengua catalana. Inicià el moviment polític cap al seu estudi, el seu reconeixement, la seva cooficialitat; en aquells moments, ningú no estava al cas, i vuit anys després encara ens trobem davant un avantprojecte de llei sobre la qüestió. Per aquest motiu, la tasca incansable d'informació, denúncia i pressió, a través de declaracions «unilaterals» de cooficialitat del català que des de municipis i mancomunitats de la Franja (el Campell, Albelda, el Torricó, la Mancomunitat de la Llitera, etc.), des de certs sectors socials i també des de certes forces polítiques es duen a terme, accelerà el debat en les institucions aragoneses.

És important assenyalar la feina que en aquells anys desenvoluparen les associacions culturals de la Franja, que sorgiren precisament a l'empareda de la necessitat de la defensa de la llengua. En els últims temps, aquest associacionisme ha estat representat fonamentalment per l'Associació dels Consells Locals de la Franja, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i l'Associació Cultural del Matarranya. Fins a aquell moment, el reconeixement legal del català era nul: l'Estatut d'autonomia d'Aragó es limitava a establir que «les diverses modalitats lingüístiques d'Aragó tindrien protecció, com a elements integrants d'un patrimoni cultural i històric».

El 1993 el justícia d'Aragó elabora un informe sobre les llengües minoritàries de la comunitat autònoma i posteriorment, el 1996, s'obre el debat parlamentari mitjançant la creació d'una comissió especial d'estudi sobre la política lingüística a Aragó que defineix com a llengües pròpies i oficials l'aragonès, el castellà i el català.

Aquell mateix any es porta a terme una reforma de l'Estatut d'autonomia d'Aragó, l'article 7 del qual queda redactat de la manera següent: «Les llengües i les modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó tindran protecció. Es garantiran el seu ensenyament i el dret dels parlants a la seva utilització en la manera que estableixi una llei de les Corts d'Aragó.»

Actualment es troba en període d'exposició al públic l'Avantprojecte de Llei de Llengües d'Aragó, que, si s'aprova en la tramitació parlamentària, podria reconèixer definitivament la cooficialitat del català en aquelles zones de la Franja que així ho decideixin.

Paral·lelament a aquesta lluita pel reconeixement de les característiques pròpies que els municipis de la Franja duen a terme, es va produint a escala estatal i més necessàriament a la comunitat autònoma d'Aragó un nou replantejament del municipalisme. La incapacitat financera dels municipis i la dificultat que això comporta per a oferir als veïns els serveis que demanen fan necessari buscar noves fórmules.

A Aragó, l'extens territori i l'escassa i desigual distribució de la població configuren un panorama en què l'organització territorial es fa complicada. La meitat de la població aragonesa resideix al municipi de Saragossa. La resta de la població es reparteix en set-cents vint-i-nou municipis, dels quals solament dos tenen més de vint mil habitants, i vint més de cinc mil; sis-cents quinze municipis compten amb una població inferior a mil habitants. És evident que la incapacitat de què parlàvem abans s'agreuja en els municipis petits i en general a Aragó. Els municipis de la Franja no són aliens a aquesta situació, així és que s'acullen a la idea de la mancomunitat.

Les mancomunitats de municipis, que en la Franja ho són totes de «serveis varis», es constitueixen per a prestar serveis que per si sols no poden oferir els municipis i són el reflex d'una identitat comarcal ja existent. Fins i tot essent organitzacions on l'adscripció és voluntària, es constitueixen en perfectes comarques amb els trets geogràfics, culturals, de cap de comarca, etc., a més a més de la llengua comuna a totes. La província d'Osca es destaca sobre la resta d'Aragó pel fet de tenir quasi la totalitat dels seus municipis integrats en alguna mancomunitat. A la Franja, els de la Llitera (dinou mil cinc-cents habitants i quinze municipis), la Ribagorça oriental (dos mil cinc-cents habitants i deu municipis) i el Matarranya (nou mil cinc-cents habitants i deu municipis) constitueixen una àrea geogràfica de quasi cinquanta-tres mil habitants que en gran mesura com-

porta una mateixa identitat i alhora una necessitat de poder cobrir serveis necessaris per a la població, com són: serveis socials de base, esports, protecció civil, urbanisme, recollida de residus sòlids, promoció del turisme rural, recuperació de pobles abandonats, etc. Aquestes competències, que en alguns casos són clarament autonòmiques, tal com es pot comprovar, els mateixos ciutadans les reclamen als seus municipis perquè els «veuen» com la seva Administració, l'única a la qual poden exigir alguna cosa, l'única en la qual confien per a dur a terme les seves exigències.

D'aquesta manera anem veient com durant els últims anys el concepte tradicional dels serveis públics ha estat ampliat arran de la necessitat d'aconseguir noves actuacions. A Aragó, la creació de treball i el desenvolupament de les capacitats de cada territori adquireixen una importància especial per a aconseguir mantenir i ampliar la seva població. El sistema de mancomunitats ha demostrat l'eficàcia d'aquests serveis prestats de manera supramunicipal.

En aquest nivell, és ja evident que no tots els serveis poden tenir la seva seu o prestar-se aïlladament en tots els municipis o nuclis de població. El cost tant d'establiment com de manteniment ho impedeix. Per una banda, hi ha unes actuacions determinades com les comeses sobre el medi ambient, les relacionades amb el desenvolupament econòmic o la creació de treball, o les polítiques poblacionals, que requereixen una programació i una gestió molt més àmplies que les del municipi. I, per una altra, hi ha els esforços que des de fa temps es van fent en pro d'un «pacte local», que es fonamenta en una major descentralització i en un traspàs de noves competències a les entitats locals, que no poden continuar amb un model d'administració local en què la indefinició de competències —i no pas descentralització—, la necessitat dels municipis, tal com hem vist, de prestar serveis per als quals no tenen competències, sovint sense personal qualificat, i sobretot amb la insuficiència financera en què es troben immersos per aquesta dinàmica de creació d'infraestructures i el seu manteniment corresponent, una prestació de serveis cada cop més generalitzats, etc., no poden entendre's en un marc d'individualisme municipal, ja que la majoria dels municipis no estan disposats a afrontar noves competències per si sols.

Fins ara les fórmules associatives han donat els seus resultats, sobretot el sistema de mancomunitats. No obstant això, a Aragó es comença a plantejar la necessitat d'una restauració del territori que garanteixi l'estabilitat i la permanència de la col·laboració entre els municipis. S'esdevé el ressorgiment de la idea comarcal, que a Aragó té una clara vinculació amb les reivindicacions autonomistes, ja que la comarca apareix en tots els documents precedents de l'autonomia aragonesa.

La Constitució espanyola, a l'article 141.3, considera la possibilitat de creació d'«agrupacions de municipis diferents de la província». A més a més, l'article 152.3 preveu que, «per mitjà de l'agrupació de municipis limítrofs, els Estatuts podran establir circumscripcions territorials pròpies que tindran plena personalitat jurídica». Hi podem veure que no esmenta expressament la comarca. Si més no, deixa oberta la possibilitat d'existència d'ens territorials intermedis del municipi i la província.

Amb l'aprovació el 1985 de la Llei reguladora de les bases de règim local, es reconeix la condició d'entitat local «a les comarques o altres entitats que agrupen diferents municipis, instituides per les comunitats autònomes». També la Llei 39/1988, de 2 de desembre, d'hisendes locals, estableix les normes bàsiques sobre els ingressos de les hisendes comarcals. Tot i això, i

tornant a la idea comarcal que comença a desenvolupar-se a Aragó, és a la ment de tothom que una estructura comarcal comporta dificultats i conflictes en tant que significa la creació d'un nou nivell d'administració local.

El 1993, s'aprova a les Corts d'Aragó la Llei 10/93, de 4 de novembre, de comarcalització d'Aragó, que posa a disposició dels municipis i les mancomunitats una nova opció d'organització. Encara que la comarcalització s'hi entengui com un procés voluntari, el seu avanç s'estima desitjable. Al preàmbul s'estableix que «és necessari portar-la a terme, ja que així ho exigeixen una millor organització territorial dels serveis públics, l'apropament de la seva gestió als ciutadans, l'impuls de noves feines públiques concordants amb els temps i un millor equilibri de les condicions de vida dins d'Aragó».

Aquesta Llei no inclou el mapa comarcal i evita d'aquesta manera introduir al debat general de la institució comarcal les inevitables discussions sobre la delimitació concreta de les comarques. A ningú no se li escapa que aquest era un tema potencialment conflictiu, ja que és de transcendència especial per a alguns municipis. Existeixen al territori aragonès zones amb característiques geogràfiques, relacions econòmiques i vincles culturals que han anat definint àmbits supramunicipals amb una forta identitat: aquest és el cas de la Franja. De totes maneres, encara que la Llei de comarcalització no inclogui un mapa comarcal, el seu establiment no es podia ajornar gaire.

La disposició addicional segona de la Llei de comarcalització, el Decret 76/1995, de 18 d'abril, convoca la consulta per a l'establiment de la delimitació comarcal d'Aragó. S'hi planteja una proposta inicial de delimitació comarcal que inclou trenta-tres comarques amb les seves capitals, a la qual les corporacions locals han de mostrar la seva conformitat o presentar alternatives motivades.

Entre la varietat de propostes i posicions manifestades, n'hi ha moltes que afecten comarques integrades per municipis de la Franja. Una de les qüestions més discutides i conflictives es planteja amb relació a la configuració de la comarca de la Ribagorça, entesa com una única demarcació o bé partint-la en occidental i oriental tot atenent-ne el caràcter fronterer amb Catalunya i els trets particulars. Durant tot el període de consulta, els representats de la Ribagorça oriental van exposar la necessitat d'establir dues comarques diferenciades, atès que ells no tenien res a veure amb la Ribagorça occidental i mantenien molts vincles amb Catalunya. Els representats de la Ribagorça occidental defienien una Ribagorça única on càpiguen dues llengües i es respectin les peculiaritats i els costums dels municipis catalanoparlants.

Acabat el termini de consulta, els representats de la Mancomunitat de la Ribagorça Oriental es reuneixen amb el president de les Corts, Emilio Eiroa, per insistir en el fet que les seves peculiaritats culturals i econòmiques no han estat previstes en la proposta de comarcalització. Es reivindica el respecte al fet diferencial i s'acorda que comparteixin molts serveis amb Catalunya. Els vuit municipis de la Mancomunitat de la Ribagorça Oriental manifesten, fins i tot, el seu interès a estudiar la possibilitat d'adscriure's a Catalunya perquè consideren que el mapa comarcal constitueix un nou menyspreu de la comunitat aragonesa de rel cultural catalana. Es mostren en contra que tota la Ribagorça es constitueixi com una sola comarca amb capital a Graus

perquè entenen que així no es respecta el fet diferencial que distingeix els aragonesos vinculats culturalment i comercialment amb Catalunya.

Uns altres punts de conflicte que afecten directament municipis de la Franja són la integració o la no-integració del Matarranya al Baix Aragó, o la inclusió de Mequinensa a la comarca del Baix Cinca, tema especialment complex perquè es tracta d'un municipi de Saragossa i una comarca d'Osca.

Finalment, aquestes discussions es resolen de la manera següent: una única comarca ribagorçana que integra la Ribagorça oriental i l'occidental, amb capitalitat compartida entre els municipis de Graus i Benavarri; Mequinensa s'integra a la comarca del Baix Cinca, el Matarranya es constitueix com una comarca independent del Baix Aragó i la capitalitat de la Llitera també serà compartida entre Binèfar i Tamarit de Llitera.

Actualment, el procés de comarcalització s'ha posat en marxa. Ja existeix una comarca constituïda (El Aranda) i diversos avantprojectes de llei de creació de comarques es troben en tràmit parlamentari o en període d'exposició pública. Les comarques que integren els municipis de la Franja hauran de fer un esforç especial per respectar les seves peculiaritats lingüístiques, culturals i econòmiques i s'hauran de tenir present tant l'establiment de serveis com el desenvolupament de tot tipus d'activitats comarcals.

La comarcalització comporta, sens dubte, un repte per a la comunitat autònoma d'Aragó i per a tots els seus municipis. De la seva capacitat d'entesa en dependrà l'èxit. Aquesta voluntat d'entesa s'haurà de donar en més mesura a les comarques que integren els municipis de la Franja amb vista a superar d'una vegada el marginalisme a què Aragó ha sotmès durant anys els municipis amb vincles amb Catalunya.